

Introïtusteksten: Matteüs 7: 1-2 (oordeel niet) en 23: 13-17
Lezing: Luc. 19: 1-10 en Joh. 8: 1-11

Overweging:

Oordeel niet, want met het oordeel waarmee jullie oordelen, zullen jullie geoordeeld worden.

Oordeel niet, dat is niet eenvoudig, want we oordelen de hele dag, we vinden overal iets van, over wat er gebeurt, en over mensen.

Dat laatste bedoelt Mattheus natuurlijk, ons oordelen over elkaar, doe dat niet, laat hij Jezus zeggen. De stoïcijnse filosofen zeiden het nog scherper:

spreek je niet uit, houd je er buiten, probeer te dragen en te verdragen, want het leven gaat zoals het gaat.

Maar, zeg ik dan, je niet uitspreken, je overal buiten houden, dan kan je ook geen betrokkenheid tonen, het kan zelfs leiden tot onverschilligheid.

Het gaat er om een evenwicht te vinden, enerzijds niet te snel oordelen, en anderzijds betrokken blijven op elkaar. Daarbij is het nodig om je af en toe wel uit te spreken. Het goede en kwade moeten benoemd kunnen worden, kritisch onderscheid is belangrijk en noodzakelijk.

Waar vinden slachtoffers anders hun recht als er niet meer geoordeeld wordt?

Hoe kunnen wantoestanden aan het licht komen als er geen onderzoek naar wordt gedaan?

Want, let wel, een oordeel hoeft geen veroordeling te zijn. Een oordeel is een geformuleerde mening, met gevoelens ten aanzien van een kwestie, een voorwerp of een persoon. Dat kan heel positief zijn: zij is een goed mens, dat is een integere bestuurder, wat een prachtig schilderij hangt daar, wat een heerlijke cheesecake kreeg ik gisteren.

Tegen dit soort oordelen zal Jezus weinig bezwaar maken, nee, wat hij bedoelt is: veroordeel niet.

Het negatieve oordeel over elkaar, of wat we doen en hoe we zijn, daar gaat het over.

Oordeel niet.

Sinds ik bezig ben met dit thema, valt me op hoe vaak we ergens iets van vinden, en hoe vaak dat negatief is, ook bij mezelf. Afkeuring en verontwaardiging. Hoe makkelijk zetten we iemand weg als onbekwaam, onaardig, egoïstisch of leugenachtig. Zij deugt niet – zeker voor publieke personen is het soms pijnlijk te merken hoe er over je geschreven wordt, op sociale media en in de krant.

Zoiets kan grote impact hebben, je zult maar weggezet worden als onbetrouwbaar en probeer er dan maar weer eens van af te komen. Iemand wordt vastgepind op een beeld dat nooit recht doet aan de hele mens die hij of zij is. Eens een dief, altijd een dief, dat soort beelden.

We maken voortdurend beelden van elkaar, maar daarmee vorm je iemand naar je eigen gedachten, positief of negatief. Je ziet iemand door je eigen ogen, je vindt er iets van, maar het is altijd maar een deel van wie iemand werkelijk is.

Zoals ook de Britse prins Harry ervaren heeft, geen wonder dat ze een ander leven willen.

Een beeld dat mensen van elkaar maken, is statisch, mensen zijn dynamisch.

Daarom: veroordeel niet.

Hoe zit dat dan met de oordelen van Jezus zelf: kijk eens hoe hij tekeergaat tegen farizeeërs en schriftgeleerden, dat is niet mis. Huichelaars, hypocrieten staat er letterlijk. Deze teksten hebben ertoe geleid dat veel mensen een negatief beeld hebben van farizeeën, over beeldvorming gesproken. Farizeeën? Dat zijn huichelaars, ze deugen niet.

Gek eigenlijk, als je bedenkt dat Jezus zelf één van hen is, hij is net als zij een rabbi, een leraar, die zijn leerlingen leert hoe je de wetten kunt uitleggen. Hij gaat geregeld met zijn collega's in gesprek over de juiste interpretatie van zo'n regel of wet. Soms is Jezus strenger in de leer dan de farizeeën, soms milder.

Maar zijn oordeel over zijn collega's is hard, hij scheert de hele groep over één kam, alsof hij zelf boven en onder de wet staat. Dat is misschien ook zo, het is in ieder geval het dogma van de kerk geworden: Jezus is zonder zonde geboren en getogen. Mag hij daarom zo te keer gaan?

Het gevaar van dit soort teksten is dat mensen menen op grond hiervan anderen te mogen veroordelen. Het grote gelijk aan je kant hebben, want kijk maar: het staat in de bijbel, Jezus zegt het zelf.

Zo kunnen gelovigen elkaar scherp veroordelen, omdat de ander niet recht in de leer zou zijn. Zo kan je een wettische godsdienst krijgen, die zich opwerpt als rechter over andere gelovigen: wie niet gelooft zoals zij, wordt veroordeeld.

Zo zijn mensen door de kerk buitengesloten, vanwege hun sekse (geen vrouwen in het ambt) of seksuele voorkeur (alleen hetero's aan het avondmaal), of vanwege overspel (uitgesloten van de eucharistie).

Mensen zijn - en worden nog steeds - de kerk uit gezet.

Het leven als vorm van moralisme, van fatsoen, van voldoen aan een bepaalde standaard, waarmee je mensen buiten sluit.

Comfortabel in ons eigen gelijk blijven zitten, wat doen wij het toch goed en moet je zien hoe anderen er een puinhoop van maken. Wij tegen zij, dat kan de bedoeling niet zijn.

Daarom zijn die teksten van Jezus lastig. Stelt u zich eens voor dat we in die tekst over huichelaars de woorden schriftgeleerden en farizeeërs vervangen door bankiers en politici – dat klinkt heel eigentijds, maar durft u het dan nog voor te lezen?

De levensles van Mattheus lijkt juist dat je dat niet moet doen: een hele groep over één kam mag scheren.

Want hoe vaak gebeurt dat: homo's, Marokkanen, transgenders, Chinezen, priesters, bijstandsmoeders, bankiers, politici, welke beelden komen er nu bij u op?

Het zijn allemaal ... zakkenvullers, criminelen, leugenaars, gestoorden, of wat?

Met dit soort vooroordelen worden mensen op achterstand gezet.

Zoals de jongeman met een Arabische achternaam merkte, toen hij na enkele afwijzingen bij sollicitaties, het eens over een andere boeg gooide en de achternaam van zijn Nederlandse moeder gebruikte. En met succes: hij mocht met hetzelfde CV meteen op gesprek komen.

Wie zijn wij om te oordelen op grond van een idee over een hele groep?

Of op grond van iets wat iemand gedaan heeft?

“Oordeel niet” betekent volgens de theoloog Boerwinkel: “werpt u niet op als rechter”. Een mening hebben mag, we hoeven het niet met elkaar eens te zijn, maar het vellen van een definitief vonnis is niet aan ons.

Dus: nodig iedereen uit in de kerk en aan tafel.

Ook mensen die een scheve schaats hebben gereden, fraudeurs, overspeligen en drugsdealers: zij zijn allemaal méér dan wat ze gedaan hebben.

Daar gaat het over in de korte verhalen die we net lazen, daarin zegt Jezus: vel geen definitief oordeel, maar geef mensen een nieuwe kans.

De hoofdtennaar Zacheüs en de overspelige vrouw zijn door anderen al veroordeeld en mogen niet meer mee doen. Jezus maakt onderscheid tussen daad en dader.

Wat ze deden was fout, maar als mens krijgen ze een nieuwe kans. Doe omkeer, daar gaat het om: zondig vanaf nu niet meer.

Die mildheid missen we in zijn felle rede tegen collega's schriftgeleerden.

Of kunnen we die teksten ook lezen als een veroordeling van de daad: hypocrisie en schone schijn, keer je daarvan af. Niet achter oplichters aanlopen, niet met ploert en schender heulen. Keer je om van die verkeerde weg en doe het anders.

Overigens komt die uitspraak van Jezus “oordeel niet”, niet uit de lucht vallen.

De beroemde joodse geleerde Hillel die net iets eerder leefde, zei het zo: gun je naaste het voordeel van de twijfel, omdat hij is zoals jijzelf bent, beeld van God. Veroordeel je naaste niet totdat je in zijn positie komt te verkeren.

Want wat we zien is slechts de buitenkant, wie weet wat er in het hart om gaat?

Deze wijze les van Hillel wordt geïllustreerd in een soort gelijkenis over een paar wijzen die iets nodig hadden van een rijke Romeinse dame met wie alle belangrijke mannen van Rome een of andere verhouding hadden.

Tsja, wie van de wijzen ging naar haar toe?

Rabbi Jozua zei “laat mij maar gaan” en hij nam zijn leerlingen mee. Bij het huis van de dame aangekomen deed hij zijn gebedsriemen af, ging naar binnen en sloot de deur. Toen hij weer buiten kwam nam hij eerst een ritueel bad.

Toen vroeg hij zijn leerlingen waarvan ze hem verdachten, toen hij zijn gebedsriemen afdeed, de deur voor hun neus dicht deed en na afloop eerst een ritueel bad nam.

De leerlingen veronderstelden dat hun meester een geheim politiek gesprek met die dame moest voeren, en daarom de riemen af deed en de deur dicht. Door na afloop een ritueel bad te nemen, kon hij weer aan religieuze verplichtingen voldoen.

Rabbi Jozua was verheugd, hij riep: “Zo was het precies. En zoals jullie mij gunstig beoordeeld hebben, zo moge de Eeuwige ook jullie gunstig beoordelen!”

Hoort u de echo in de tekst van Mattheus: met de maat waarmee jullie oordelen, zullen jullie zelf geoordeeld worden.

Heb je naaste lief, die is als jij ... doe hem recht.

Recht doen betekent ook over een ander een zo gunstig mogelijk en billijk oordeel vellen. Zoals God ons, mensen, het voordeel van de twijfel gunt en ons liever oordeelt naar onze verdiensten dan naar onze tekortkomingen. Zegt Hillel.

Kijk, als we dit elkaar zouden leren, wordt het misschien wat rustiger op het schoolplein, op facebook, twitter en op straat.

Oordeel niet te snel, probeer het ook van de andere kant te bekijken voor je je uitspreekt. De levensles van Mattheus is aan de ene kant: spreek je uit, benoem onrecht en spreek daders er op aan. Zoals Jezus doet over schone schijn en hypocrisie.

Aan de andere kant: oordeel niet te snel, ga niet op de stoel van God zitten, pin iemand niet vast op zijn buitenkant, probeer je in een ander te verplaatsen.

Want omkeer is altijd mogelijk, zegt Jezus: zondig vanaf nu niet meer.

Ik daag ons uit om de komende dagen eens op te letten: hoe snel we een oordeel hebben over iemand op straat of in het nieuws: over boeren, burens, buitenlui, burgers of bouwers. Denkt u dan eens aan de wijze woorden van Hillel: veroordeel de ander niet voordat je in zijn positie komt te verkeren.

Zoals de Eeuwige ons het voordeel van de twijfel gunt en ons liever oordeelt naar onze verdiensten dan naar onze tekortkomingen.

Heb je naaste lief, die is als jij – doen hen recht.

Amen

Slottekst: uit Massechet Derech Eretz Zoeta – traktaat in Talmoed, commentaar op Thora

Wanneer anderen over jou iets zeer slechts vertellen, laat dit dan onbeduidend zijn in jouw ogen. Maar wanneer jij (zelf) over anderen - iets slechts van gering belang hebt verteld, laat het dan iets zeer ernstigs zijn in jouw ogen, totdat je naar hem toe bent gegaan en het weer hebt goed gemaakt.

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeiden.nl
info@ekklesialeiden.nl